

Для розроблення та практичного застосування уніфікованої методики вимірювання якості життя в Україні необхідним є: введення єдиного понятійного апарату, визначення та поширення узгодженого визначення якості життя, його науково-теоретичне обґрунтування; досягнення балансу між суб'єктивною і об'єктивною складовими категорії «якість життя»; розроблення системи доменів, показників та визначення інструментарію; забезпечення відкритості процесу розроблення та використання методики. Також необхідним вважається вивчення прогнозованих наслідків політики та реалізації програмних документів на якість життя населення та врахування позаекономічних чинників зростання.

Список використаних джерел

1. Доклад о человеческом развитии «Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех» / ПРООН, Нью-Йорк, 2011. – 176 с.
2. Офіційний сайт Європейського фонду з питань покращення життя та умов праці [Електрон. ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eurofound.europa.eu/>

3. Офіційний сайт Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу – http://www.icps.com.ua/files/articles/50/28/nl Ukr_20090323_0444.pdf

4. Цілі Розвитку Тисячоліття. Україна – 2010 / Національна довідка. Лібанова Е.М., Крючкова І.В., Мусіна Л.А. та ін./ Міністерство економіки України. – К.: Вид-во «КІС». – 2010. – 107 с.

5. Canadian Index of Wellbeing [Електрон. ресурс]. – Режим доступу – <http://ciw.ca/en/>

6. Economist Intelligence Unit [Електрон. ресурс]. – Режим доступу – http://www.economist.com/media/pdf/QUALITY_OF_LIFE.pdf

7. OECD Better Life Index [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу – <http://www.oecdbetterlifeindex.org/>

8. OECD Better Policies for Better Lives [Електрон. ресурс]. – Режим доступу – <http://www.oecd.org/dataoecd/40/19/40019626.pdf>

9. OECD Wikiprogress [Електрон. ресурс]. – Режим доступу – http://www.wikiprogress.org/index.php/Main_Page

10. Report of International Commission on Measurement of Economic Performance and Social Progress. Chair: J. Stiglitz. Adviser: A. Sen. Coordinator: J.P. Fitoussi. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу – <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>

Т.М. БУЛАХ,

к.е.н., доцент, КНУКіМ,

Л.О. ПЛАХОТНІКОВА,

к.е.н., доцент, НАККіМ

Методологічні аспекти стратегічного планування соціального розвитку села

У статті розглянуті етапи процесу стратегічного планування з позиції врахування соціальних аспектів розвитку села.

Ключові слова: соціальний розвиток села, планування, стратегічне планування.

В статье рассмотрены этапы процесса стратегического планирования с позиции учета социальных аспектов развития села.

Ключевые слова: социальное развитие села, планирование, стратегическое планирование.

In the article the considered stages of process of the strategic planning are from position of account of social aspects of development of village.

Keywords: social development of village, planning, strategic planning.

Постановка проблеми. Аналіз динаміки процесів, що визначають рівень життя сільського населення на сучасному етапі, вказує на незадовільний стан соціального розвитку сільських територій, для яких нині характерні глибока демографічна криза, брак мотивації до праці, безробіття, витік трудових ресурсів, занепад соціальної інфраструктури та

«вимирання» населених пунктів. Збереження зазначених тенденцій у соціальному розвитку ставить під загрозу як розвиток аграрного сектору та інших сфер економічної діяльності на селі, збереження соціальної стабільності серед селян та його економічний розвиток в цілому. Соціальний розвиток села є досить складним процесом, який вимагає перспективного і комплексного підходу, забезпечити який можливо лише за умов застосування методології стратегічного планування. Саме це зумовлює актуальність даної публікації.

Аналіз дослідження та публікацій з проблеми. У країнах з розвиненою ринковою економікою приділяється велика увага методологічним аспектам стратегічного планування соціального розвитку села. Вагомий внесок у вивчення цих проблем зробили такі відомі вітчизняні вчені, як С. Гудзинський, О. Онищенко, М. Орлатий, І. Прокопа, П. Саблук, М. Хвесик, В. Юрчишин, К. Якуба; зарубіжні – Л. Ван Деполь, Ж. Вілкін, Т. Дуча, Х. Каравелі, М. Кларк, Т. Лонч та багато інших. Однак в Україні ця проблема потребує подальшого дослідження.

Метою статті є необхідність розглянути етапи процесу стратегічного планування з позиції врахування соціальних аспектів розвитку села.

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

Виклад основного матеріалу. Нині поняття «прогнозування», «планування», «програмування» знову стають предметом наукової, соціально-економічної, господарської діяльності. Про це свідчать активізація розробки і прийняття різних програм соціально-економічного розвитку і зростаючий інтерес учених до цієї проблеми.

Слово «план» походить від латинського слова *planum* – площа, рівне місце. Спочатку цей термін використовувався на позначення креслення (рисунка), що характеризує певну ділянку в масштабі площини. Потім його стали застосовувати для визначення (опису) проектів, реалізація яких передбачає систему взаємозв'язаних завдань, показників та розрахунків. «Планувати – означає думати про майбутнє», – писав англієць Болан. «Планування – це дії, описані для того, щоб їх було здійснено», – американець Соєр. «Майже будь-яку роботу, щоб її взагалі зробити, треба спланувати, принаймні неформально, на кілька хвилин наперед», – американський економіст Е. Денісон. Саме поняття «управляти» означає «дивитися вперед», що дає певне уявлення про те, якої ваги надають плануванню у світі бізнесу; і це дійсно правда. Навіть якщо передбачення і не є всім менеджментом, воно складає його важливу частину, зазначив ще в 1916 році Файоль. Планування – процес визначення цілей та прийняття рішень щодо шляхів їх досягнення [1].

Безліч визначень планування свідчить про складність і багатоаспектність цієї категорії, що вимагає систематизації цих понять у рамках побудови системи планування (див. рис.).

На вході в систему планування поступає інформація про стан об'єкта і його зовнішнє середовище. Інформація в системі планування піддається обробці, проходячи ряд послідовних процесів. Результат планування – ухвалення узгоджених управлінських рішень, оскільки майбутнє «визначається справжніми рішеннями відповідно до нашого сприйняття перспектив організації і зовнішнього середовища».

Планування як система складається з таких елементів: цілеспрямованого перетворення об'єкта на основі побудови

ефективної моделі його розвитку; дослідження і оцінки зовнішнього середовища; адаптації об'єкта до умов середовища; координації дій і узгодження інтересів суб'єктів; потоків інформації у вигляді даних, які використовуються в плануванні і узгоджених управлінських рішень.

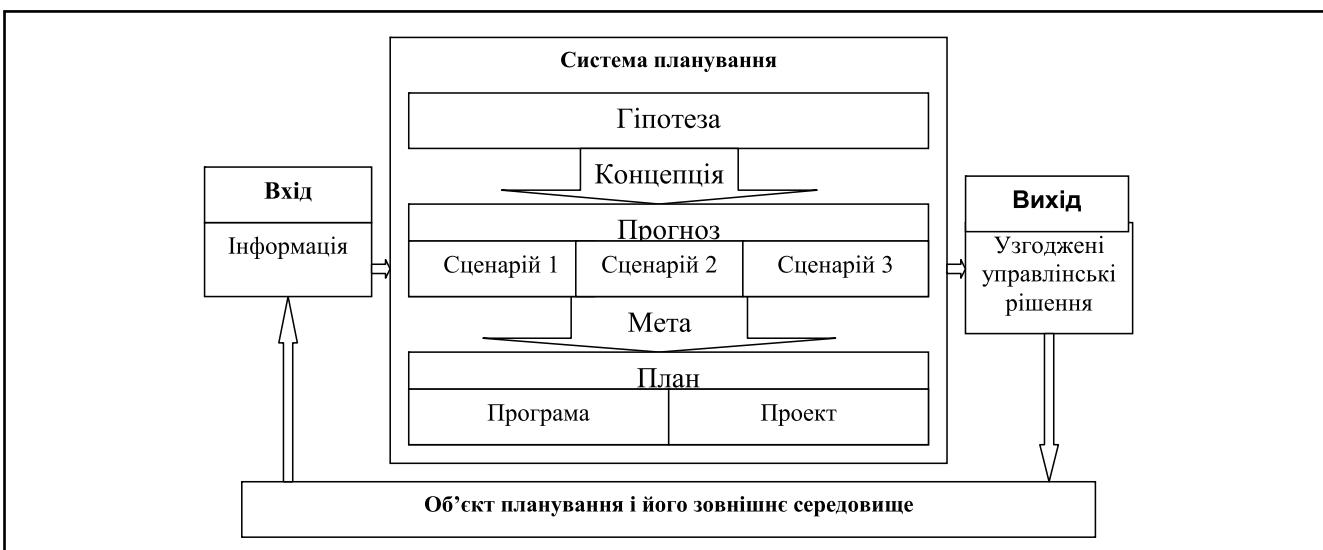
Загалом, соціальне планування є системою взаємозв'язаних процесів за погодженням різnobічних інтересів суб'єктів ринкових відносин і виробленням на цій основі єдиного плану дій з розробленою системою обмежувальних і стимулюючих заходів держави.

У світовій практиці склалися два альтернативні підходи до планування:

– директивне планування – це процес прийняття рішень, які мають обов'язковий характер для об'єктів планування. Таке планування може бути ефективним засобом вирішення багатьох завдань, які мають загальнонаціональне значення, наприклад у сфері охорони навколошнього середовища, оборони, соціальної політики;

– індикативне планування є антиподом директивного тому, що цей план не має обов'язкового до виконання характеру, хоча в ньому можуть бути і обов'язкові завдання. В цілому він має направляючий, рекомендаційний характер. Основне завдання такого планування не тільки в тому, щоб дати кількісну оцінку показників, які характеризують динаміку, структуру та ефективність економіки, а насамперед у тому, щоб забезпечити зв'язок та збалансованість всіх показників розвитку економіки. Індикативне планування має інформаційний, орієнтуючий характер (контрольні цифри, економічні регулятори).

Дослідники приводять таке визначення: індикативне планування це механізм координації інтересів і діяльності державних і недержавних суб'єктів управління економікою, який поєднує її державне регулювання з ринковим і неринковим саморегулюванням і ґрунтується на розробці системи показників (індикаторів) соціально-економічного розвитку. Воно визначає загальнонаціональні пріоритети, прогнозу-

Система планування [1]

вання, бюджетування, програмування, контрактацію і інші процедури на всіх рівнях управління національною економікою, тобто є сукупністю процедур узгодження (координації) економічних процесів при рівноправності учасників на основі багатоступінчастої інтеграції.

Тим самим держава створює механізм сприйняття господарюючими суб'єктами і населенням індикативних планів, а також умови для їх реалізації не директивним методом, а через розширювально-обмежувальний орієнтований механізм. Розширювачами є широка участь в розробці планів і інформування про них; обмежувачами – нормативи і бюджетні рамки; орієнтирами – рамкові умови макроекономічної політики, цільові і інвестиційні програми. Інструменти індикативного планування розрізняються залежно від сфери діяльності, в якій вони застосовуються.

З урахуванням цього зазначимо, що в сучасних соціально-економічних умовах дослідники розглядають цільові програми як основний інструмент соціального розвитку села.

Програмне планування базується на програмно-цільовому підході до управління економікою – виборі мети (цілей) і розробці комплексу заходів по її (їх) реалізації. Він відкритий для використання переважно економічних методів господарювання, дозволяє уникнути тотального планування, тим самим демократичний і добре вписується в індикативне планування і управління розвитком території.

За складом рішень планування поділяють:

- стратегічне планування;
- поточне (оперативно-календарне планування);
- зведене планування загальних результатів та фінансово-планування.

Для соціального розвитку села застосовують стратегічне планування.

Стратегічне планування (Strategic Planning) – це довгострокове планування на основі проміжних цілей. Стратегія визначається головною ціллю та проміжними цілями, які дозволяють досягнути головної цілі. Цілі, які визначають стратегічний план, називають стратегічними цілями.

При здійсненні стратегічного планування як процесу, спрямованого на розробку та впровадження довгострокових планів соціального та культурного розвитку сіл, селищ можна виділити такі його основні стадії (етапи):

I стадія. Детальна оцінка наявних ресурсів села, селища.

На першому етапі, який полягає в інформаційному забезпеченні стратегічного планування, здійснюється підбір, класифікація та підготовка до використання інформації щодо розроблення стратегії, яка надасть достатньо повну і об'єктивну характеристику факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, можливих стратегій, методичного забезпечення. Підготовчим етапом при формуванні стратегічного планування соціального розвитку села, селища є проведення оцінки ресурсів, якими володіє та які може залучити територіальна громада для вирішення нагальних проблем та реалізації перспективних напрямів розвитку села, селища.

Оцінка може бути дана таким видам ресурсів:

- фінансовим;
- економічним (матеріальним);
- земельним;
- природним;
- соціально-культурним;
- інформаційним;
- демографічним (інтелектуальним, трудовим, кадровим) [4].

II стадія. Оцінка сильних та слабких сторін ресурсного забезпечення.

Однією із найпоширеніших методик, які використовуються для оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища організації, є SWOT-аналіз (strength сильні боки, weakness – слабкі боки, opportunities – можливості, threats – загрози), який полягає у визначенні сильних та слабких боків організації, виявленні можливостей та загроз зовнішнього середовища, визначенні експертним способом сили та вагомості їхнього впливу на діяльність організації. Після цього порівнюють інтегральні показники за кожною з парних комбінацій і враховують їх при розробці стратегії організації. Максимальний інтегральний показник за певною парною комбінацією відображає напрям розвитку організації, що закладений у матриці SWOT [2, 3].

Перспективи розвитку територіальної громади села, селища залежать від зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів відносяться географічне положення села, селища, клімат, макроекономічна ситуація в державі тощо. До внутрішніх факторів – трудові ресурси, стан сільського, селищного господарства, соціальна інфраструктура, фінансові ресурси, умови господарської діяльності.

При проведенні SWOT-аналізу розвитку територіальної громади села, селища сильними сторонами можуть бути:

- наявність історико-архітектурних пам'яток або заповідників;
- сприятливі природно-кліматичні умови;
- географічне розташування;
- природні ресурси;
- сільськогосподарська сировина для розвитку промисловості;
- середній вік населення;
- промислові підприємства;
- патріотизм територіальної громади села, селища;
- наявність лідерів в селі, селищі.

До слабких сторін можуть відноситися:

- недостатній розвиток інфраструктури;
- занедбаність значної частини історико-архітектурних пам'яток;
- значний спад промислового виробництва, застарілість і високий рівень зносу промислового обладнання;
- віддаленість від головних залізничних магістралей;
- нездовільний технічний стан інженерних мереж;
- відсутність сільських, селищних автомобільних шляхів;
- наявність екологічно-шкідливих виробництв;

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

- недостатній розвиток малого та середнього бізнесу;
- падіння народжуваності та старіння жителів села, селища;
- низький рівень медичного обслуговування та освіти;
- низький рівень організації дозвілля молоді;
- погіршення стану з охороною правопорядку.

До можливостей соціального розвитку села, селища можна віднести:

- розвиток малого та середнього бізнесу;
 - розвиток соціальної політики;
 - залучення інвестицій;
 - використання географічного розташування;
 - відновлення історичних пам'яток;
 - запозичення позитивного досвіду розбудови територіальної громади сіл, селищ;
 - участь у міжнародних програмах та отримання грантів.
- Загрозами для соціального розвитку територіальної громади села, селища є:
- погіршення демографічного стану;
 - безробіття;
 - економічна нестабільність в Україні;
 - еміграція;
 - недосконалість та нестабільність податкового законодавства;
 - невдале реформування агропромислового комплексу.

ІІІ стадія. Визначення пріоритетних напрямів соціального та культурного розвитку сіл, селищ.

Після проведення аналізу всіх сфер господарства села, селища визначаються можливі пріоритетні напрями соціально-економічного та культурного розвитку села, селища.

Наприклад, у сільській, селищній місцевості пріоритетними напрямами можуть бути:

- створення робочих місць через розвиток сільського господарства, фермерства, малого та середнього бізнесу, громадського транспорту та зв'язку й створення для цього сприятливих умов;
- забезпечення соціального захисту, безпеки та добробуту жителів села, селища;
- надання якісних та доступних комунальних послуг жителям села, селища;
- розвиток сімейного відпочинку та туризму;
- поліпшення якості доріг.

Визначившись з основними пріоритетними напрямами соціального та культурного розвитку села, селища, слід продумати кроки, через які досягти бажаного результату.

ІV стадія. Організація міжсекторної взаємодії на основі кооперативного планування (обговорення пріоритетних питань соціально-економічного та культурного розвитку з жителями села, селища, бізнесменами, громадськими організаціями з метою прийняття компромісних рішень).

Залучення громадян до активної участі в житті села, селища, до планування майбутнього територіальної громади дуже актуальні на сьогодні тема та вкрай важлива для соціально-економічного та культурного розвитку кожного села, селища.

V стадія. Внесення змін та уточнень у стратегічний план.

Внесення змін та уточнень до стратегічного плану соціального розвитку села, селища є остаточною стадією при його створенні.

Пропозиції, зауваження та коментарі, висловленні територіальною громадою села, селища під час проведення громадських слухань, результати опрацювання анкет слід використати при внесені змін та уточнень до Стратегічного плану соціального та культурного розвитку села, селища. Це дозволить остаточно визначитися з пріоритетними напрямами соціально-економічного та культурного розвитку села, селища.

VI стадія. Моніторинг та контроль за виконанням стратегічного плану розвитку територіальної громади села, селищ.

Розроблений стратегічний план соціального розвитку села, селища повинен бути не лише документом на папері, а інструментом майбутніх позитивних змін у територіальній громаді села, селища. Реалізація Стратегічного плану має бути головною метою його створення. Виконання Стратегічного плану має здійснюватися таким чином, щоб демонструвати жителям села, селища на конкретних прикладах, що реалізація запланованих заходів поступово наближається до визначені мети соціально-економічного та культурного розвитку села, селища. Цьому і мають сприяти депутати сільської, селищної ради. Депутати сільської, селищної ради мусять проводити моніторинг виконання Стратегічного плану розвитку села, селища.

Крім проведення моніторингу депутати сільської, селищної ради здійснюють контроль за виконанням окремих запланованих заходів щодо досягнення результатів, передбачених у стратегічному плані соціального та культурного розвитку села, селища.

Стратегія соціального розвитку села має бути життєво важливим і вкрай необхідним управлінським інструментом. Це можливе лише тоді, коли її зміст і напрям узгоджується з інтересами адміністрації району, зі структурою влади. Необхідно акцентувати увагу на тому, що стратегія соціального розвитку села має визначатися кількома рівноцінними пріоритетними напрямами, цілями, завданнями. Серед них найважливішими мають бути розвиток видів економічної діяльності (стратегія спеціалізації); визначення стратегічних зон діяльності господарських центрів (стратегія територіального розвитку); з'ясування найголовніших аспектів досягнення нормалізації стану середовища життедіяльності (екологічна стратегія) [4].

Висновки

За результатами досліджень, етапи процесу стратегічного планування соціального розвитку села мають передбачати розробку обґрунтованих дій і правил (програм, проектів) досягнення поставлених цілей, в яких мають бути враховані соціальні аспекти розвитку села. Кінцевим результатом стратегічного планування, як і будь-якої іншої функції менеджменту, будуть розроблені методи менеджменту і прийняті конкретні управлінські рішення, а також певні показни-

ки (рівень прибутків, обсяг реалізації, величина витрат, рентабельність тощо). Стратегічне планування визначає, що і коли хоче досягнути організація. Але для досягнення її цілей важливо знати, як реалізувати стратегію, тобто існує необхідність в оперативному (поточному) плануванні.

Розглянутий підхід до стратегічного планування є комплексним, проте кожна країна буде систему планування залежно від економічних і соціальних особливостей, що складаються на певний період часу. В той же час система планування не є статичною, вона змінюється залежно від тих перетворень, які відбуваються як усередині країни, так і за її межами.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. – Режим доступу: – <http://uk.wikipedia.org/wik/іПланування>.
2. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: навчальний посібник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2002. – 228 с.
3. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: «Дело», 1992. – 702 с.
4. Основні стадії (етапи) стратегічного планування // Аграрний сектор України. –Офіційний сайт. – Режим доступу: –<http://agroua.net/economics/documents/category-110/doc-71/>

С.В. ОНІКІЄНКО,

к.е.н., Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Портфельний ефект в управлінні гетерогенним інвестиційним портфелем банку

Розглядаються теоретичні і методологічні аспекти управління гетерогенним інвестиційним портфелем комерційного банку. Виявлено і проаналізовано особливості прояву і використання портфельного ефекту, що мають бути враховані у процесі оцінки ризиків і доходності інвестиційної діяльності банку.

Ключові слова: банківські інвестиції, управління ризиками, доходність, інвестиційний портфель, портфельний ефект.

Рассматриваются теоретические и методологические аспекты управления гетерогенным инвестиционным портфелем коммерческого банка. Выявлены и проанализированы особенности проявления и использования портфельного эффекта, которые должны учитываться в процессе оценки рисков и доходности инвестиционной деятельности банка.

Ключевые слова: банковские инвестиции, управление рисками, доходность, инвестиционный портфель, портфельный эффект.

The article is devoted to the theoretical and methodological aspects of commercial bank's heterogeneous investment portfolio management. It was identified and analyzed the features of appearing and using of the portfolio effect in the process of risks and profitability evaluation of bank's investment activity.

Keywords: bank investments, risk management, profitability, investment portfolio, portfolio effect.

Постановка проблеми. Діяльність комерційних банків на фондовому ринку України привела до широкого розповсюдження портфельних методів управління активами, що скла-

дають кредитно-інвестиційний портфель. З огляду на особливу роль портфелю цінних паперів у комерційному банку перед менеджментом банку постає завдання ефективного використання переваг портфельної концепції управління активами.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Положення загальної теорії інвестиційного портфеля розглядаються в роботах таких класиків економічної думки, як Г. Марковіц, У. Шарп, Р. Брейлі, С. Майєрс, Л. Гітман. На управлінні ризиками і оцінці ефективності інвестицій у процесі регулювання інвестиційної діяльності банків акцентують увагу у своїх дослідженнях А. Буренін, О. Вовчак, Т. Кембелл, Дж. Корларі, О. Лаврушин, О. Любунь, Р. Мертон, М. Міллер, Ф. Мішкін, В. Міщенко, А. Мороз, Л. Нейкова, Л. Примостка, П. Роуз. Однак на практиці поєднання положень портфельної теорії з управлінням ризиками у комерційному банку відбувається не шляхом їхньої адаптації до інституціональних особливостей діяльності банку, а через екстраполяцію загальної теорії портфеля на ризикову діяльність банку. Домінуючим є підхід, при якому кредитний і інвестиційний портфелі банку вже розглядають як єдине ціле, а ось принципи портфельного управління використовують окремо для кредитного і для інвестиційного портфелів. Такий підхід до вирішення завдання потребує, на нашу думку, додаткового дослідження.

Мета статті. Дослідити особливості використання теорії портфеля у процесі управління гетерогенним інвестиційним портфелем комерційного банку і проаналізувати особливості прояву і використання портфельного ефекту в процесі регулювання інвестиційної діяльності банку.

Виклад основного матеріалу. Вимірювання очікуваної доходності. В нашому дослідженні ми будемо виходити зі спрощеного припущення (яке, загалом, жодним чином не